

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, כ"ג תמוז התשפ"ו

חולין ס"ט – דיני עובר בן פקועה ובכור, אם הוציאו איברים

שאלות:

1. שלומי נגע ביד של עובר שיצא מהרחם רגע לפני שחיטת הבהמה, האם הוא נטמא?

הוצאת איברי העובר ממחיצתם

- בדף הקודם הגמרא הביאה שני ספקות כשאיברי העובר, שיצאו מחוץ לרחם, והצטברו לרוב העובר, האם העובר נחשב לילוד וגם החלק שנשאר ברחם נאסר. הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו שאמרה כלל: דבר שאינו גופה של הבהמה – מותר.
- השאלה היא מה הכלל בא לרבות? אם מדובר בעובר רגיל, הרי שנינו במפורש ש"חותך מעובר שבמעיה מותר". אלא בהכרח, שזה בא לרבות את המקרה שנחתכו רוב איברי העובר לסירוגין מחוץ לרחם, ומה שנותר בפנים מותר באכילה. מכאן מוכח שהאיסור חל רק אם הרוב יצא בבת אחת, ולא על ידי הצטברות של אברים.
- הגמרא דוחה את הניסיון, כי אולי הכלל במשנה בא לרבות לשיטת רבי שמעון עובר קלוט בעל פרסה לא סדוקה שנמצא במעי פרה, שניתר בשחיטת אמו.
- **רב חנניא** מסתפק: האם עובר של בהמת קודשים שהוציא את ידו מחוץ לרחם כשאמו עומדת בעזרה – האם העזרה (שנחשבת מחיצה לקודשים) נחשבת מחיצה גם לגבי היד, ולא תיחשב "בשר בשדה", ותהיה מותרת בשחיטה? או אולי רק הרחם הוא המחיצה ואסור?
- **אביי אומר** שכמו **שרב חנניא** לא הסתפק בבהמת קדשים קלים בתוך חומת ירושלים, שנחשבת מחיצה לקדשים קלים, כי ברור שחומת העיר לא משמשת כמחיצה במקום הרחם. לכן ברור באותה מידה שגם העזרה לא נחשבת מחיצה.
- **אילפא** הסתפק: אם העובר הוציא את ידו לאחר שחיטת הסימן הראשון של אמו (הקנה) ולפני שחיטת הסימן השני (הוושט) – האם שחיטת הסימן הראשון שהתבצעה כשיד העובר הייתה בפנים, מצטרפת לשחיטת הסימן השני כדי לטהר את היד מטומאת נבילה? שהרי היד שיצאה בודאי אסורה באכילה?
- **רבא** פושט את הספק בקל וחומר: אם שחיטת הסימן הראשון מועילה להצטרף לסימן השני כדי להתיר את הבהמה עצמה ואת שאר העובר באכילה, היא בוודאי מועילה להצטרף כדי לטהר את היד מטומאת נבילה של אבר מן החי.

2. כשבן פקועה הוליד ולד מבת פקועה, האם הולד צריך שחיטה?

כשרות זרעו וחלב של עובר שידו נאסרה

- **רבי ירמיה** מסתפק: בעובר שהוציא את ידו ונאסרה היד, ולאחר מכן נשחטה אמו, והוא יצא חי וגדל והוליד צאצא – מה הדין של הצאצא?
- אם העובר הזה בא על בהמה רגילה, **רב משרשיא אמר** שלשיטת האומר ש"חוששין לזרע האב" לוולד הזה אין תקנה בשחיטה, כי מצד אביו הוא לא צריך שחיטה כמו

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א שאביו לא צריך, כמו כל ולד רגיל של בן פקועה, ולכן זה נחשב שאין לו סימנים, כי בגלל צד אביו חצי מהסימנים לא נחשבים, ושחיטת בהמה מצריכה שני סימנים.
- אלא השאלה היא כשהוא בא על נקבה שהיא בת פקועה כמותו (ששניהם פטורים משחיטה מהתורה). האם היד האסורה שלו, פוגמת רק ביד של הולד, ואפשר לחתוך אותה ולאכול את כל השאר, או שהאיסור מתפשט ואוסר את הולד כולו?
 - **רבי ירמיה** הסיק שחייבים לומר שהזרע של האב מתפשט בכולו, אחרת ולד יצא עיוור אם אביו עיוור? ולכן הספק של **רבי ירמיה** הוא אחר, שלמרות שבבהמה רגילה איסור חלב ודם של ההורים לא אוסר את הולד, האם כשנוסף איסור יד טריפה, ויש שלושה איסורים, האם זה יאסור את הולד?
 - אבל הגמרא מבררת שאין דעה שסוברת שיש שלושה איסורים, כי **לרבי מאיר**, אין איסור של יציאת היד, כי הוא סובר שבן פקועה זקוק לשחיטה תמיד, וממילא היד תהיה מותרת כשהוא יישחט. ולפי **רבי יהודה** אין בבן פקועה איסור חלב ודם, כי בן הפקועה לא נחשב בהמה. לכן הגמרא מגיעה למסקנה שלא בזה הסתפק **רבי ירמיה** כי העובדה שמשוהו אסור בהורים, לא מחלחל לילדים.
 - לכן הגמרא מסבירה שהספק של **רבי ירמיה** הוא, לגבי החלב של העובר שהוציא את ידו כשהוא נקבה: האם החלב מותר? חלב של בהמה רגילה מותר למרות שהוא אבר מן החי, מפני שיש היתר פוטנציאלי לכל הבהמה בשחיטה. אבל בבהמה הזו, שלאיסור היד אין היתר בשחיטה לעולם – אולי גם החלב שלה נאסר עולמית? והספק נשאר בתיקו.
3. עמי מצא בבטן של הפרה עובר בצורת קוף, האם מותר לאכול אותו?

מקור ההיתר מהתורה לעובר במעי אמו

- הגמרא מבררת את המקור, מניין שעובר במעי אמו ניתן באכילה בשחיטתה? שנאמר: "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֻסָּת פְּרֻסָּה... בְּבִהְמָה אֲתָה תֹאכְלוּ". המילים הכפולות "בהמה בבהמה" מלמדות שכל בהמה (עובר) שנמצאת בתוך בהמה – מותרת באכילה בשחיטת אמה.
- בירור המילים הממעטות והמרבובות:
 - הגמרא **מקשה**: אם העובר וגם איבריו נקראים בהמה, למה המשנה במסכת תמורה אומרת שלא ממירים איברים ועוברים על בהמות הרי כתוב 'ואם המר ימיר בהמה בבהמה'? הגמרא חוזרת בה ו**מתרצת** שההיתר לעובר נלמד, מהמילה "וְכָל בהמה", ולא מהמילים "בהמה בבהמה".
 - הגמרא **מקשה**: אם המילה "וכל" מרבה את כל מה שבתוך הבהמה, למה מי שחותך טחול או כליות והשאיר אותם בפנים, אסור? ו**מתרצת** מפני שנאמר במפורש "אֲתָה תֹאכְלוּ" – ללמד שרק כשהיא בשלמותה ולא חסרה מאיבריה היא מותרת, אבל איברים שנחתכו מגופה אסורים.
 - הגמרא **מקשה**: אם שחיטת האם מתירה כל עובר בפנים, למה **רבי יוחנן** אומר שאם מצאו בפנים עובר בצורת יונה שהוא אסור באכילה?, הגמרא **מתרצת** שהפסוק דורש שיהיו לעובר "פרסות", מה שאין ליונה.
- הגמרא **שואלת** אם נדרשות פרסות סדוקות, למה עובר קלוט (בעל פרסה אחת חלקה) מותר במעי פרה? הגמרא **מתרצת** שהתנא **דבי רבי ישמעאל** לומד את זה כשיטת **רבי שמעון בן יוחאי** שבפסוק מוזכרת "פרסה" – ביחיד שזה מרבה גם פרסה אחת חלקה.

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- **רב שימי בר אשי** חוזר ללימוד הראשון, ומציע הסבר אחר: אכן עובר נקרא "בהמה בבהמה". ומה שהקשינו שאין ממירין בעוברים – זו רק דעת יחיד של **רבי שמעון**. **רבי שמעון** מקיש את דיני תמורה לדיני מעשר בהמה, כי הם סמוכים בפסוק בפרשת בחוקותי: וכמו שמעשר בהמה לא חל על איברים ועוברים (מכיוון שרק בהמה שלמה יכולה לעבור פיזית תחת השבט), ככה גם קדושת תמורה לא חלה על איברים ועוברים.
 - הגמרא מנסה להביא ראיה שזו דעת **רבי שמעון** בלבד, מהסיפא של המשנה שבה **רבי יוסי** חולק ומקשה על **תנא קמא** ומביא ראיה ממוקדשים שבהם האומר "רגלה של זו עולה" – כולה עולה, אם כך רגל או כל איבר נחשב כבהמה, וחייב להיות שהוא מקשה על **תנא קמא** שהוא **רבי שמעון** ולא על **רבי מאיר** ו**רבי יהודה** כי הם לא מסכימים בכלל אפילו בהקדש של קרבן לדין של 'רגלה של זו עולה'. אבל הגמרא דוחה את הראיה, כי ייתכן ש**רבי יוסי**, לא פונה ל**תנא קמא**, 'אתה מודה לי...!', אלא **רבי יוסי** רק מפרט את הנימוק של עצמו, שזה לא שונה ממוקדשים, כשאומר על איבר ספציפי כמו 'רגלה של זו עולה'.
4. העגל הבכור יצא בניתוח קיסרי, האם הוא יוקרב למזבח כבכור?

דיני קדושת בכור

- המשנה **אומרת** שבהמה המבכרת (יולדת בכור לראשונה) שמתקשה בלידתה – מותר לחתוך את העובר איבר איבר ולהשליך לכלבים, מפני שקדושת בכור חלה רק כשיצא רוב העובר מן הרחם. אבל אם יצא רובו בבת אחת וחתכו – חלה עליו קדושת בכור, הבשר טעון קבורה, ובשני המקרים האם נפטרת מהבכורה, כי הולד הבא בתור הוא לא פטר רחם.
 - אם יצא שלישי של הבכור החוצה, והבעלים מכרו את השליש הזה לגוי, ואז יצא שלישי נוסף (ובכך יצא רובו) ובסוף השליש השלישי:
 - **רב הונא אומר**: שהולד קדוש בבכורה. לשיטתו, קדושת הבכור חלה למפרע מרגע תחילת הלידה, ברגע שיצא רובו. לכן מתברר שהמכירה של השליש הראשון לגוי בטלה והבכור קדוש.
 - **רבה פוסק**: הולד לא קדוש (חולין). לשיטתו, הקדושה חלה רק מכאן ולהבא (מרגע יציאת הרוב). לכן המכירה לגוי הייתה תקפה בשעתה, וכעת כשיצא הרוב (בשליש השני) יש לגוי שותפות בבהמה, ושותפות גוי פוטרת מבכורה.
 - האמוראים הולכים לשיטתם גם במקרה שיצא שלישי דרך דופן (בניתוח קיסרי) ושני שלישים דרך הרחם:
 - **רב הונא אומר**: אינו קדוש, מפני שלשיטתו הקדושה חלה למפרע מתחילת הלידה, והרוב הראשון הוא הקובע ותחילת הלידה הייתה שלא דרך הרחם.
 - **רבה אומר**: קדוש, מפני שלשיטתו הקדושה חלה רק מכאן ולהבא ברגע שיצא הרוב, או בהתחלה או בסוף וכעת בסוף יש רוב שיצא דרך הרחם.
- והגמרא תסביר בדף הבא למה צריך להשמיע את המחלוקת בשני המקרים.